

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ
Φορμίωνος 83, Καισαριανή, τ.κ. 161 21. Τηλ. 210-7224123 fax.: 210-7223584
(Internet) <http://www.imkby.gr> - (e-mail) info@imkby.gr

Άριθμ. Πρωτ. Φ.1/3/194 Έν Καισαριανῇ τῇ 19ῃ Ἀπριλίου 2023

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 274η

Πρός
τούς Πανοσι(ολογι)ωτάτους καί Αἰδεσιμ(ολογι)ωτάτους
Πρεσβυτέρους,
τούς Ἱεροκέρυκες καί τούς Ἐφημερίους,
τούς Ἱερολογιωτάτους Διακόνους
καί τά Ἱγουμενοσυμβούλια τῶν Ἱερῶν Μονῶν
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας.

Ἀγαπητοί Πατέρες καί Ἀδελφοί,

Ὅσιώτατες Ἀδελφές,

Χριστός Ἀνέστη-Ἀληθῶς Ἀνέστη

Χαίρετε ἐν Κυρίῳ.

Τό εὐαγγέλιο τῆς Ἀλήθειας

Μετά τη σταύρωση καί τήν Ἀνάσταση πέρασαν ἀρκετές δεκαετίες πρίν ἡ διδασκαλία καταγραφεῖ καί ὁ χριστιανισμός ὅπως εἶναι σήμερα γνωστός, ἀρχίσει νά διαμορφώνεται. Τό ἔργο τῆς χρονολόγησής καί τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν συγγραφέων πολλῶν κειμένων εἶναι γεμᾶτο δυσκολίες. Ἡ μόνη βεβαιότητα εἶναι πῶς οἱ Πράξεις καί οἱ Ἐπιστολές τοῦ ἀποστόλου Παύλου -τά βιβλία πού περιλαμβάνουν τόν πυρήνα τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας ἦταν ἤδη εὐρέως γνωστά στόν κόσμο τῆς Βίβλου περί τά τέλη τοῦ 1ου αἰῶνα μετά Χριστόν.

Ὁ Παῦλος μαρτύρησε στή Ρώμη γύρω στό 65 μετά Χριστόν κατά τό διωγμό τοῦ Νέρωνα. Ἐπομένως οἱ ἐπιστολές πού ἀποδίδονται σέ αὐτόν μερικές γραμμένες στή φυλακή μποροῦν νά χρονολογηθοῦν ἀνάμεσα στό 50 καί τό 65 μετά Χριστόν. Τά Εὐαγγέλια καί οἱ Πράξεις γράφτηκαν ἀργότερα μεταξύ 65 καί 100 μετά Χριστόν μολονότι μερικοί μελετητές ὑποστηρίζουν ὅτι τό εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου γράφτηκε καί περί τό 50 μετά Χριστόν. Ἄν ὅμως ὁ σκοπός τῆς συγγραφῆς του ἦταν ἡ ἐνίσχυση τῆς πίστεως τῶν ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ κατά τήν περίοδο τοῦ διωγμοῦ τοῦ Νέρωνα πρέπει νά γράφτηκε γύρω στό 65 μετά Χριστόν.

Οἱ Ἀπόστολοι ξεκινοῦν

Οι Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἀναφέρουν πῶς οἱ Μαθητές τοῦ Ἰησοῦ πολύ περισσότεροι τώρα ἀπό τοὺς ἀρχικούς 12, ἄρχισαν νά διαδίδουν τό Εὐαγγέλιο. Ἡ ἀρχή ἔγινε τήν Πεντηκοστή ὅταν ἀπέκτησαν τό χάρισμα τῆς γλωσσολαλίας. Στήν ἀρχή δίδασκαν μόνο στήν Ἱερουσαλήμ. Στή συνέχεια μέ τήν καθοδήγηση τοῦ Παύλου μετά τή μεταστροφή του στό δρόμο γιά τή Δαμασκό, προχώρησαν βορειότερα στή Μικρά Ἀσία, κηρύσσοντας στήν Ἀντιόχεια τῆς Συρίας στήν Τρωάδα καί τήν Ἔφεσο καί ἔπειτα στράφηκαν πρὸς τά Δυτικά, στήν Ἀθήνα, τήν Κόρινθο καί τήν Ρώμη.

Ἡ διάδοση τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ στή Μικρά Ἀσία καί τήν Εὐρώπη σήμανε τή μετατροπή τῶν Μαθητῶν σέ Ἀποστόλους, δηλαδή ἀγγελιαφόρους. Ὁ ὅρος Ἀπόστολος στήν Καινή Διαθήκη ἀποδίδεται μόνο στοὺς δώδεκα Μαθητές πού εἶχε ἐπιλέξει ὁ Ἰησοῦς. Ὁ σκελετός τοῦ βιβλίου τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων ἀποτελεῖται ἀπό τρία ἱεραποστολικά ταξίδια τοῦ Παύλου καί τῶν συνεργατῶν του. Ὁ Παῦλος, γνωστός ἐπίσης ὡς Σαούλ ἀπό τήν Ταρσό, ἦταν ἓνας πολύ μορφωμένος ἐξελληνισμένος ΙΟΥΔΑΙΟΣ ἀπό τή φυλή τοῦ Βενιαμίν. Εἶχε ἀνατραφεῖ ὡς Φαρισαῖος καί ἔφερε τήν αὐστηρή παράδοση τοῦ νομοτυπικοῦ ἰουδαϊσμοῦ.

Ὁ Παῦλος γνώρισε τό μήνυμα τοῦ Ἰησοῦ σύντομα μετά τή Σταύρωση. Στήν ἀρχή ἀντιτάχθηκε στοὺς ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ καί ἔκανε ἀποστολή του τήν καταδίωξη τῶν ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ καί τό

πέρασμά τους από δίκη. Μετά τή μεταστροφή του, ένστερνίστηκε τή νέα πίστη μέ τόν ἴδιο ζήλο. Οἱ ἀδιάκοπες προσπάθειες του νά ἐκχριστιανίσει τό γνωστό κόσμο τοῦ ἔδωσαν τόν τίτλο «Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν».

Ὁ Παῦλος δέν ἦταν πάντα ἥπιος ἄνθρωπος. Τό ὕφος του ἦταν αἰχμηρό, ὀξύ καί διδακτικό καί στά κείμενα του διατυπώνεται συχνά ἡ εἰκονογραφία τοῦ πολέμου : «*ντυθεῖτε μέ τήν πανοπλία πού δίνει ὁ Θεός γιατί δέν ἔχουμε νά παλέψουμε μέ ἀνθρώπους, ἀλλά μέ ἀρχές καί ἐξουσίες, δηλαδή μέ τούς κυρίαρχους τοῦ σκοτεινοῦ τούτου κόσμου, τά πονηρά πνεύματα πού βρίσκονται ἀνάμεσα στή γῆ καί τόν οὐρανό*» (Πρός Ἐφεσίους 6, 11-12).

Ἡ χρυσή Ἱερουσαλήμ

Ὁ Ἰωάννης, ὁ συγγραφέας τῆς Ἀποκάλυψης, παραδοσιακά ταυτίζεται μέ τόν Ἀπόστολο Ἰωάννη, τόν «*ἀγαπημένο μαθητή*» πού ἦταν παρών στή Μεταμόρφωση καί στά Πάθη τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Ἰησοῦς ἀποκαλοῦσε τόν Ἰωάννη καί τόν ἀδερφό του Ἰάκωβο Βοανηργές -πού σημαίνει παιδιά βροντῆς- ἐξαιτίας τῆς ὀρμητικότητάς τους. Ἡ Ἀποκάλυψη γράφτηκε σέ ἓνα νησί τοῦ Αἰγαίου, τήν Πάτμο. Γράφτηκε πιθανότατα γύρω στό 90 μετά Χριστόν, ὅταν αὐτοκράτορας τῆς Ρώμης ἦταν ὁ Δομιτιανός, πράγμα πού σημαίνει ὅτι ἀποδίδεται στόν ἀπόστολο Ἰωάννη μᾶλλον εὐλαβικά παρά

ὀρθά. Ὁ συγγραφέας τῆς Ἀποκάλυψης ταυτίστηκε μέ τόν ἀπόστολο Ἰωάννη κατά τόν 2ο αἰώνα καί αὕτη ἡ παράδοση καθιερώθηκε τόν 3ο καί τό 4ο αἰώνα. Ἡ διαφορά γλώσσας καί ὕφους τῆς Ἀποκάλυψης ἀπό τό Εὐαγγέλιο καί τίς Ἐπιστολές ἀποδόθηκε στόν ἰδιαίτερο χαρακτήρα τοῦ συγγραφέα καί στίς δυσμενεῖς συνθῆκες στίς ἐξορίες στήν Πάτμο. Τό βιβλίο ἀρχίζει μέ μηνύματα πρὸς τίς ἑπτὰ Ἐκκλησίες τῆς Ἀσίας καί μετὰ προαναγγέλλει τό μέλλον τῆς Ἐκκλησίας, ὡς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἡ Νέα Ἱερουσαλήμ λάμπει ἀπό τό χρυσάφι καί τά πολύτιμα κοσμήματα καί ἐπικρατεῖ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἡ χρήση τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας στήν Ἀποκάλυψη χαρακτηρίστηκε βαρβαρική καί τά ὁράματα πού περιγράφει διαταραγμένα, ἀλλά ἡ εἰκονογραφία τοῦ βιβλίου εἶναι ἰσχυρή, ὅσο καί ὑπερρεαλιστική. Μπορεῖ νά ἐρμηνευτεῖ ὡς μία ἀλληγορία ἀπό τήν Πτώση στόν Κῆπο τῆς Ἑδέμ μέχρι τή Λύτρωση στό Σταυρό: «*Τότε εἶδα ἓνα καινούργιο οὐρανό καί μία καινούργια γῆ. Ὁ πρῶτος οὐρανός καί ἡ πρώτη γῆ εἶχαν ἐξαφανιστεῖ*» (Ἀποκαλύψεως 21,1).

Οἱ Πράξεις των Ἀποστόλων

«Κύριον καί Χριστόν ὁ Θεός αὐτόν ἐποίησε,

τοῦτον τόν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε» (Πράξεις 2, 36)

Οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων γεφυρώνουν τήν Καινή Διαθήκη μέ τίς Ἐπιστολές τοῦ Παύλου. Γραμμένες ἀπό τό

συγγραφέα τοῦ Κατά Λουκᾶν Εὐαγγελίου (πού κατά παράδοση ταυτίζεται μέ τόν συνεργάτη τοῦ Παύλου, Λουκᾶ (Κολοσσαεῖς 4,14. Ἁ Τιμόθεον 4,11. Φιλήμονα 24). Συνεχίζουν τήν προηγούμενη ἱστορία τῆς δραστηριότητος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στή ζωή τῆς πρώτης Ἐκκλησίας. Ὁ συγγραφέας ἀναφέρεται στό διάστημα πρίν τίς τελευταῖες δεκαετίες τοῦ πρώτου αἰώνα, ὅποτε ἡ ἀποδοχή τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπό τά Ἕθνη σέ ὅλη τή ρωμαϊκή αὐτοκρατορία ἦταν πιά γεγονός. Γεωγραφικά ὀργανωμένο τό βιβλίο χαράσσει τήν πορεία τῆς διάδοσης τοῦ Εὐαγγελίου βῆμα-βῆμα. Τό μοντέλο δίνεται ἀπό τόν ἀναστημένο Ἰησοῦ: *«Θά λάβετε ὅμως δύναμη ὅταν θά ἔρθῃ τό Ἅγιο Πνεῦμα σέ ἐσᾶς καί θά γίνετε μάρτυρες δικοί μου, στήν Ἱερουσαλήμ, σέ ὅλη τήν Ἰουδαία καί στήν Σαμάρια καί ὡς τά πέρατα τῆς γῆς»* (Πράξεων 1,8). Τά πρῶτα στάδια περιγράφουν τήν ἐπιτυχία τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος ἀνάμεσα σέ **ΙΟΥΔΑΙΟΥΣ** στήν Ἱερουσαλήμ καί τήν Ἰουδαία. Αὐτό εἶναι σημαντικό γιατί ἂν δέν γινόταν φανερό ὅτι ὁ Θεός δέν ἀναίρεσε τίς παλαιότερες ὑποσχέσεις Του πρός τοὺς **ΙΟΥΔΑΙΟΥΣ**, τότε οἱ ἐθνικοὶ **ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ** θά ἀμφέβαλλαν ὅτι θά μείνῃ πιστός σέ αὐτούς.

Ἡ συνέχιση τῆς ἱστορίας

Τό βιβλίο τῶν Πράξεων ξεκινᾷ στήν Ἱερουσαλήμ καί συνεχίζει τήν ἱστορία πού ἄρχισε μέ τή ζωή, τό θάνατο καί τήν

ανάσταση τοῦ Ἰησοῦ. Γιά τόν Λουκά, ἦταν ἀναγκαῖο νά ὑποφέρει ὁ Χριστός στήν Ἁγία πόλη τῆς Ἱερουσαλήμ (Λουκά 9,31. 13,33 24,26). Τώρα ἡ Ἱερουσαλήμ γίνεται ἡ πόλη τῆς μητέρας Ἐκκλησίας, ὁ ἀνοικοδομημένος Ἰσραήλ, πού θά τήν θαυμάζουν οἱ ἐθνικοί προσήλυτοι καί ὅπου ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος θά ἐπιστρέφει ἀπό καιρό σέ καιρό (Πράξεων 9,26. 12,25. 15,2. 18,22. 21,17). Ἡ Ἱερουσαλήμ ἦταν μία λαμπρή πόλη πού εἶχε εὐεργετηθεῖ ἀπό τά οἰκοδομικά προγράμματα τοῦ Ἡρώδη τοῦ Μεγάλου (37-4 π. Χ.). Ὁ Ἡρώδης ἔκτισε γιά τόν ἑαυτό του ἕνα θαυμάσιο καινούργιο παλάτι, μέ τρεῖς ἀμυντικούς πύργους πού ὀνόμασε μέ τά ὀνόματα τοῦ ἀδερφοῦ του Φασαήλου, τοῦ φίλου του Ἰππικου καί τῆς ἀγαπημένης του γυναίκας Μαριάμης. Κατασκεύασε ἐπίσης ἕνα θέατρο, ἕνα στάδιο καί τό φρούριο Ἀντωνία πού θά γινόταν τό ἐπιτελεῖο τῆς Ρωμαϊκῆς φρουρᾶς. Ἀρχισε ἐπίσης μία μεγάλη ἀνοικοδόμηση τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ καί τοῦ περιβόλου του. Ἔτσι ὅπως ἄστραφτε λευκή καί χρυσή στόν ἥλιο ἡ Ἱερουσαλήμ θά ἦταν πραγματικά ἕνα ἐντυπωσιακό θέαμα γιά «*τίς φυλές τοῦ Κυρίου*», ὅταν θά ἔφταναν γιά προσκύνημα (Ψαλμοῦ 122,4).

Ἡ συγκέντρωση τῶν διασκορπισμένων φυλῶν.

Τόν 1ο αἰώνα μετά Χριστόν περισσότεροι ἦταν οἱ ΙΟΥΔΑΙΟΙ πού ζοῦσαν ἐκτός Παλαιστίνης ἀπό αὐτούς πού ζοῦσαν στήν Ἁγία Γῆ, γιά πολλούς λόγους: βίαιη μετακίνηση,

φυγή, καί ήθελημένη μετανάστευση. Οί Άσσύριοι, γιά παράδειγμα, είχα μετατοπίσει τίς βόρειες φυλές στήν Μηδία, ένῶ από τούς ΙΟΥΔΑΙΟΥΣ πού έξορίστηκαν στή Βαβυλώνα, πολλοί επέλεξαν νά παραμείνουν έκεῖ. Ὑπῆρχαν επίσης μεγάλες ιουδαϊκές κοινότητες σέ ὅλη τή ρωμαϊκή ἐπικράτεια. Μερικοί ΙΟΥΔΑΙΟΙ είχαν διαφύγει στήν Αἴγυπτο ἢ μετανάστευσαν έκεῖ, καθώς καί σέ ἄλλα μέρη τῆς βόρειας Ἀφρικῆς, ἀναζητώντας τήν ὑλική εὐημερία. Πράγματι, ἡ μεγαλύτερη κοινότητα τῆς Διασπορᾶς ἦταν στήν Ἀλεξάνδρεια πού ἀποτελοῦνταν από ἀρκετές ἑκατοντάδες χιλιάδες, ἤδη από τόν 1ο αἰώνα μετά Χριστόν. Τέλος ὑπῆρχαν σημαντικές ιουδαϊκές κοινότητες στή Μικρά Ἀσία (στίς Πράξεις ἐπισημαίνονται οἱ: «Καππαδοκία, Πόντος καί Ἀσία, Φρυγία καί Παμφυλία» καί σέ ἐλληνικές πόλεις, ὅπως ἡ Κόρινθος. Ἔτσι, ὅταν συνέβη τό γεγονός τῆς Πεντηκοστῆς, γύρω στά 30 μετά Χριστόν, ἡ ιουδαϊκή Διασπορά κάλυπτε μεγάλο μέρος τοῦ μεσογειακοῦ κόσμου, καθώς καί σέ χῶρες πέρα από τά ἀνατολικά σύνορα τῆς Ρώμης, ὅπως στήν Παρθία (Περσία).

Παρά τή Διασπορά, ἡ Ἱερουσαλήμ παρέμενε τό κέντρο τοῦ ιουδαϊκοῦ κόσμου, ὡς ὁ μόνος τόπος, ὅπου μποροῦσαν νά προσφέρουν θυσίες στό Θεό (ἄν καί ὑπῆρχε ἓνας ἀνταγωνιστικός ναός στήν Λεοντόπολη τῆς Αἰγύπτου, χτισμένος από τόν ἐκτοπισμένο ἀρχιερέα Ὀνία Δ΄, τόν 2ο αἰώνα πρό Χριστοῦ). Οἱ ἄντρες ΙΟΥΔΑΙΟΙ ἔπρεπε, ὅποτε

μποροῦσαν νά συμμετέχουν στίς μεγάλες γιορτές. Στίς Πράξεις περιγράφεται τό μεγάλο πλήθος πού εἶχε συγκεντρωθεῖ γιά τήν Πεντηκοστή, Ἰουδαῖοι καί προσήλυτοι (ἐθνικοί πού εἶχαν ἀποδεχθεῖ τόν ἰουδαϊσμό) ἀπό τίς τέσσερις ἄκρες τῆς γῆς. Κατά τόν Λουκᾶ, αὕτη ἡ ξεχωριστή Πεντηκοστή θά μαρτυρήσει τήν ἀναμενόμενη συγκέντρωση τῶν διασκορπισμένων φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ (Λουκᾶ 13, 29).

Ἡ νέα Πεντηκοστή

Ἡ Ἰουδαϊκή γιορτή τῆς Πεντηκοστῆς γιορταζόταν 50 ἡμέρες μετά τό Πάσχα. Ἦταν μία ἀγροτική γιορτή, πού ἀρχικά ὑπενθυμίζει ὅτι ὁ Θεός δώρισε τή γῆ καί τήν εὐλόγησε (ἡ «*Μέρα τῶν Πρώτων Καρπῶν*»). Ἐπειδή ὁ Μωυσῆς ἔφτασε στό Σινᾶ περίπου 50 ἡμέρες μετά τό πρῶτο Πάσχα (Ἐξόδου 19,1) γιορταζόταν ἀκόμη ἡ σύναψη τῆς Διαθήκης τοῦ Σινᾶ καί ἀργότερα ἡ παράδοση τοῦ Νόμου.

Κατά τόν Λουκᾶ, ὁ ἑορτασμός τῆς σχέσης τοῦ Θεοῦ μέ τόν Ἰσραήλ γίνεται ἡ εὐκαιρία γιά τήν ἀνανέωση αὐτῆς τῆς Διαθήκης. Οἱ 12 (πού εἶχαν συμπληρωθεῖ ἀπό τό Ματθία) δέχονται τό Ἅγιο Πνεῦμα ὡς πύρινες γλῶσσες φωτιᾶς, μέ ἓνα τρόπο πού ἀπηχεῖ τήν ἐκδήλωση τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ στό ὄρος Σινᾶ, μαζεμένοι σέ ἓνα σπίτι τῆς πόλης. Τό κήρυγμά τους πού ἀκολουθεῖ, καί ἰδιαίτερα ἡ ὁμιλία τοῦ Πέτρου, φέρουν σέ αὐτό τό μικρό σπίτι περίπου 3.000 ἀνθρώπους ἀπό τίς

διασκορπισμένες φυλές τοῦ Ἰσραήλ ποῦ εἶχαν μαζευτεῖ στήν Ἱερουσαλήμ γιά τή γιορτή. Πράγματι στήν ικανότητα τόσο πολλῶν ἐθνοτήτων νά καταλάβουν τοὺς Ἀποστόλους στή δική τους γλώσσα ὁ Λουκᾶς, ἴσως βλέπει ἐπίσης ἀνατροπή τῆς τραγικῆς ἱστορίας τοῦ πύργου τῆς Βαβέλ (Γενέσεως 11) κατά τίς ἔσχατες ἡμέρες, ὅταν ὁ Θεός χαρίσει πλουσιοπάροχα τό Πνεῦμα του σέ κάθε ἄνθρωπο (Πράξεων 2,17-21). Ἡ σύγχυση καί ὁ διασκορπισμός τῆς ἀνθρωπότητας ἀνατρέπονται.

Ὁ ἀντικαταστάτης τοῦ Ἰούδα.

Πρὶν ἀπὸ τὴν κάθοδο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὴν Πεντηκοστή, ὅμως, πρέπει νά λυθεῖ μία δυσκολία. Οἱ 12, ὁ νέος Ἰσραήλ, εἶχαν μειωθεῖ ἐξαιτίας τῆς ἀποχώρησης τοῦ Ἰούδα Ἰσκαριώτη.

Στίς Πράξεις (1,12-16) περιγράφεται ἡ ἀντικατάσταση τοῦ Ἰούδα ἀπὸ τό Ματθία. Προσπαθώντας νά κατανοήσει τά θλιβερά γεγονότα τῆς προδοσίας καί τοῦ θανάτου τοῦ Ἰούδα ὡς μέρος τοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ, ὁ Λουκᾶς βρίσκει τό νόημα τους στά ἀποσπάσματα δύο Ψαλμῶν. Ἡ περιγραφή στίς Πράξεις εἶναι μία ἀπὸ τίς δύο ἐκδοχές τῆς Καινῆς Διαθήκης γιά τό θάνατο τοῦ Ἰούδα, κατά τὴν ὁποία *«ἔπεσε μέ τό πρόσωπο στή γῆ, σκίστηκε ἡ κοιλιά του καί χύθηκαν ἔξω ὅλα του τά*

σπλάχνα» (Πράξεων 1,18β. Ὁ Ματθαῖος στό 27,3-10 περιγράφει μία αὐτοκτονία). Παρά τίς διαφορές τους οἱ Πράξεις καί ὁ Ματθαῖος συμφωνοῦν ὅτι πρόκειται γιά ἕνα βίαιο γεγονός, πού συσχετιζόταν μέ κάποιο τρόπο μέ ἕνα χωράφι κοντά στήν Ἱερουσαλήμ, πού στίς μέρες τους ἦταν ἀκόμα γνωστό ὡς «Χωράφι τοῦ Αἵματος» (στά ἀραμαϊκά Ἀκελδαμά). Οἱ προϋπόθεσεις γιά τήν συμπλήρωση τῶν 12 ἀποκαλύπτουν ἕνα πρωτοχριστιανικό ὅρισμό τοῦ Ἀποστόλου. Ὁ ὑποψήφιος ἔπρεπε νά εἶναι αὐτόπτης καί αὐτήκοος μάρτυς τοῦ Ἰησοῦ, *«ἀρχίζοντας ἀπό τότε πού βαφτίστηκε ὁ Ἰησοῦς ἀπό τόν Ἰωάννη, ὡς τήν ἡμέρα πού ἀναλήφθηκε ἀπό ἀνάμεσά μας»* (Πράξεων 1,22α), νά μπορεῖ ἐπομένως νά εἶναι μάρτυρας τῆς Ἀνάστασης. Ὁ Παῦλος δέν ἦταν αὐτόπτης καί αὐτήκοος μάρτυρας τοῦ Ἰησοῦ οὔτε ἀνῆκε στούς ἀρχικούς μαθητές του. Χάρη στή συνάντησή τους στό δρόμο γιά τή Δαμασκό, ὅμως, ἔγινε μάρτυρας τῆς Ἀνάστασης πίστεψε ὁ ἴδιος καί ἀνέλαβε τό ἔργο τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν (Ἄ Πρός Κορινθίους 9,1. 15,8. Πρός Γαλάτας ἀκόμα 1,15-17).

Πέτρος καί Ἰωάννης

Στίς ιστορίες τῆς πρώτης κοινότητος τῆς Ἱερουσαλήμ μετά τήν Πεντηκοστή, δύο Ἀπόστολοι ἐπικρατοῦν: ὁ Σίμων Πέτρος καί ὁ Ἰωάννης, γιός τοῦ Ζεβεδαίου. Ἀργότερα, ὁ Ἰάκωβος, ὁ ἀδελφός τοῦ Κυρίου (γιός τοῦ Ἰωσήφ ἀπό προηγούμενο γάμο ἢ ξάδερφος τοῦ Ἰησοῦ), θά μπεῖ ἐπίσης

στήν ομάδα (Πράξεων 12,17. 15,13. 21,18) καί ἡ μεταγενέστερη παράδοση ὑποστηρίζει ὅτι αὐτός ὁ Ἰάκωβος καί ἄλλοι συγγενεῖς τοῦ Ἰησοῦ ἦταν ανάμεσα στούς πρώτους ἐπισκόπους τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἀλλά πρὸς τό παρόν, ἡ προσοχή ἐστιάζεται στούς δύο ἀπό τούς ὁποίους ὁ Ἰωάννης εἶναι ὁ πιό λιγομίλητος. Οἱ σπουδαῖες ὁμιλίες τῶν Πράξεων (2 – 4) βγαίνουν ἀπό τά χεῖλη τοῦ Πέτρου, σύμφωνα μέ τό ρόλο του ὡς ἐκπροσώπου τῶν 12. Ἐντυπωσιακή εἶναι οἱ παραλληλισμοί ανάμεσα στή δραστηριότητα αὐτῶν τῶν ἀποστολῶν καί στή δράση τοῦ Ἰησοῦ. Μεγάλο μέρος τοῦ ἔργου τοῦ Πέτρου καί τοῦ Ἰωάννη διαδραματίζεται στό Ναό, ἀπηχώντας τή δραστηριότητα τοῦ Χριστοῦ ἐκεῖ (Λουκᾶ 20-21). Ἡ θεραπεία τοῦ χωλοῦ στήν Ὠραία Πύλη ἀπηχεῖ μία παρόμοια θεραπεία ἀπό τόν Ἰησοῦ στό Λουκᾶ 5,18-26.

Στήν καρδιά τῆς Ἱερουσαλήμ τοῦ 1ου αἰῶνα δεσπόζει ὁ ναός της. Ὁ Ναός τοῦ Ἡρώδη περιελάμβανε μία σειρά ἀνοιχτές αὐλές τῶν ὁποίων ἡ ιερότητα αὖξανε ὅσο πλησίαζαν πρὸς τό κεντρικό θυσιαστήριο. Αὐτό τό στεγασμένο κτίριο ἐμπεριεῖχε τά Ἅγια, ὅπου γινόταν ἡ καθημερινή προσφορά θυμιάματος (Λουκᾶ 1,9) καθώς καί τά Ἅγια τῶν Ἀγίων, ὅπου πρόσβαση εἶχε μόνο ὁ Ἀρχιερέας πού ἔμπαινε ἐκεῖ μόνο μία φορά τό χρόνο, κατά τό Γιόμ Κιπούρ (Ἡμέρα Ἐξιλασμοῦ). Ὁ Λουκᾶς ἀναφέρει πολλά σημεῖα ἐντός τοῦ περιβόλου τοῦ Ναοῦ. Ἡ «Ὠραία Πύλη» (Πράξεων 3,2) μπορεῖ νά εἶναι ἡ πύλη

τοῦ Νικάνορα, πού εἶτε ἦταν τό ὄριο ανάμεσα στήν αὐλή τῶν Ἑθνῶν καί τήν Αὐλή τῶν Γυναικῶν, εἶτε ἔδινε πρόσβαση ἀπό τή δεύτερη στήν Αὐλή τοῦ Ἰσραήλ. Ἡ στοά τοῦ Σολομῶντα (Πράξεων 3,11) ἦταν τό περιστύλιο πού ἔκλεινε τήν Αὐλή τῶν ἔθνικῶν ἀπό τήν Ἀνατολική πλευρά.

Ὑποφέροντας γιά τό ὄνομα.

Τά πρῶτα χρόνια τοῦ Χριστιανισμοῦ, σύμφωνα μέ τίς Πράξεις, οἱ διωγμοί προέρχονται κυρίως ἀπό τοὺς θρησκευτικούς ἡγέτες τοῦ Ἰσραήλ παρά ἀπό τίς ρωμαϊκές ἀρχές. Αὐτό εἶναι ἓνα ἀκόμα μοτίβο πού συνδέει τήν ἐμπειρία τῶν ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ μέ αὐτή τοῦ Ἰησοῦ. Τά ὀνόματα πού δίδονται μᾶς ἐπιτρέπουν νά διεισδύσουμε στήν πολιτική ἀντιπαράθεση τῆς Ἱερουσαλήμ τοῦ 1ου αἰῶνα. Γιά παράδειγμα στίς Πράξεις (4,6) ἀναφέρονται διάφορα μέλη μιᾶς ἰσχυρῆς δυναστείας ἀρχιερέων: «Ὁ Ἄννας ὁ ἀρχιερέας, ὁ Καϊάφας, ὁ Ἰωάννης, ὁ Ἀλέξανδρος καί ὅσοι ἄλλοι κατάγονταν ἀπό οἰκογένεια ἀρχιερατική». Ὁ πατέρας τῆς δυναστείας Ἄννας (ἢ Ἄνανος), γιός τοῦ Σεθί εἶχε τυπικά ἀποσυρθεῖ ἐκείνη τήν περίοδο, ἀλλά συνεχίζει νά ἀσκεῖ σημαντική ἐπιρροή, ὅπως φαίνεται καί ἀπό τό ρόλο του στή δίκη τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Ἰωσήφ (Καϊάφας σημαίνει αὐτός πού καταπιέζει) ἦταν ὁ περίφημος γαμπρός του, πού εἶχε τή θέση τοῦ ἀρχιερέα μεταξύ 18 καί 36 μετά Χριστόν (ἓνα ὀστεοφυλάκιο μέ τήν ἐπιγραφή «Ἰωσήφ, γιός τοῦ Καϊάφα»

βρέθηκε κοντά στην Ίερουσαλήμ). Έδω, ὁ Ἰωάννης εἶναι πιθανόν, ὁ γιός τοῦ Ἄννα, Ἰωνάθαν (σέ ἄλλο χειρόγραφο) πού ἔγινε ἀρχιερέας μετά τόν Καϊάφα, τό 36 μετά Χριστόν. Ὁ Ἀλέξανδρος δέν εἶναι γνωστός ἀπό ἀλλοῦ.

Τό θέμα τοῦ μαρτυρίου γιά τό ὄνομα θά συνεχιστεῖ σέ ὅλες τίς Πράξεις. Στό κεφάλαιο 5,17-21, ὁ Λουκᾶς ἀφηγεῖται τή θαυμαστή ἀπόδραση τῶν Ἀποστόλων ἀπό τή φυλακή καί τήν τολμηρή τους ἐπιστροφή στό Ναό, ὅπου συνέχισαν τό κήρυγμά τους. Ἕνα παρόμοιο γεγονός θά συμβεῖ στόν Πέτρο (Πράξεων 12,6-11), ἐνῶ ὁ Παῦλος καί ὁ Σίλας θά διαφύγουν ἀπό θαῦμα ἀπό τή φυλακή στούς Φιλίππους (Πράξεων 16,25-34), μέ ἀποτέλεσμα νά πιστέψουν ὁ δεσμοφύλακας καί ἡ οἰκογένειά του.

Ἑλληνόφωνοι καί ἐβραϊόφωνοι

Ἐνῶ ὁ Ἰησοῦς καί οἱ πρῶτοι Γαλιλαῖοι μαθητές του μιλοῦσαν προφανῶς ἀραμαϊκά, ἡ ἐλληνική γλώσσα καί πολιτισμός ἔχει ἀφήσει τά σημάδια της στήν πόλη τῆς Ίερουσαλήμ. Ἰδιαίτερα οἱ ΙΟΥΔΑΙΟΙ τῆς Διασπορᾶς πού εἶχαν ἐπιστρέψει στήν ἀγία πόλη, μιλοῦσαν κυρίως ἐλληνικά. Μερικοί ἀπ' αὐτούς εἶχαν τίς δικές τους συναγωγές ἐκεῖ: μία ἐλληνική ἐπιγραφή πού βρέθηκε στήν Ίερουσαλήμ ἀναφέρεται σέ μία Συναγωγή πού κτίστηκε ἀπό κάποιον Θεόδοτο, γιό τοῦ Βενέτου, γιά ὄφελος τῶν ξένων ταξιδιωτῶν.

Στίς Πράξεις αναφέρετε μία «*Συναγωγή τῶν Λιβερτίνων*» (ἴσως ἀπογόνων ἰουδαίων πού εἶχε πάρει ὁ Πομπήϊος, σκλάβους στή Ρώμη) καί συναγωγές γιά ἑλληνόφωνους ἀπό τή Βόρεια Ἀφρική, τήν Κυρήνη καί τήν Ἀλεξάνδρεια (Πράξεων 6,9).

Αὕτη ἡ γλωσσική διάκριση ἀνάμεσα σέ ἑλληνόφωνους **ΙΟΥΔΑΙΟΥΣ** καί ἐκείνους πού εἶχαν ὡς πρώτη γλώσσα τά ἀραμαϊκά ἐπηρέασε τήν πρώτη ἐκκλησία τῆς Ἱερουσαλήμ. Οἱ Πράξεις ἀναφέρουν ἐντάσεις ἀνάμεσα στούς «*ἑλληνόφωνους*» καί τούς «*ἐβραιοφώνους*» γιά τήν καθημερινή διανομή τροφίμων σέ μία ἀπό τίς πιό τρωτές οἰκονομικά ὁμάδες, τίς χῆρες (Πράξεων 6,1). Ἑπτά ἄντρες ὀρίζονται ἀπό τούς Ἀποστόλους γιά νά ἐπιβλέπουν τή διαχείριση τῶν φιλανθρωπικῶν πράξεων τῆς κοινότητος. Τά ἑλληνικά τους ὀνόματα ὑποδηλώνουν ὅτι ἦταν ὅλοι μέλη τῆς ἑλληνιστικῆς ὁμάδας «*διάλεξαν τό Στέφανο, ἄνθρωπο γεμᾶτο πίστι καί Ἅγιο Πνεῦμα· ἐπίσης τόν Φίλιππο, τόν Πρόχορο, τόν Νικάνορα, τόν Τίμωνα, τόν Παρμενᾶ καί τόν Νικόλαο ἀπό τήν Ἀντιόχεια, ὁ ὁποῖος προηγουμένως εἶχε προσχωρήσει στόν ἰουδαϊσμό*» (Πράξεων 6,5). Μέ ἐξαίρεση τόν τελευταῖο, ὅλοι εἶναι πιθανότατα **ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ** ἰουδαϊκῆς καταγωγῆς. Ὁ Νικόλαος μπορεῖ νά εἶναι ἓνας ἀπό τούς προσήλυτους πού παρουσιάστηκαν στήν Ἱερουσαλήμ τήν Πεντηκοστή. Ἡ πόλη του, Ἀντιόχεια τῆς Συρίας, ἡ τρίτη μεγαλύτερη πόλη τῆς αὐτοκρατορίας θά παίξει σημαντικό ρόλο στήν ἱστορία τῶν Πράξεων γιά τή διάδοση

τοῦ Εὐαγγελίου στόν εὐρύτερο κόσμον τῶν Ἑθνικῶν. Δύο ἀπό αὐτούς τούς ἑπτά, ὁ Στέφανος καί ὁ Φίλιππος, θά ἐπικρατήσουν στά ἐπόμενα ἕξι κεφάλαια τῶν Πράξεων. Πράγματι, οἱ δραστηριότητές τους, νά κηρύττουν καί νά ἐπιτελοῦν σημεῖα, δείχνει ὅτι ἡ ἐξουσία τους ἦταν μεγαλύτερη ἀπό αὐτή τήν ἀπλή πρακτική διαχείριση (Πράξεων 6,2. Τό ἑλληνικό ρῆμα διακονεῖν (περιμένω στό τραπέζι), ὁδήγησε στό χαρακτηρισμό αὐτῶν τῶν ἑπτά ὡς τῶν πρώτων ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ διακόνων. Στήν ἐκκλησιαστική γλώσσα διακονία σημαίνει ἀνιδιοτελὴς προσφορά ὑπηρεσιῶν.

Τό μαρτύριο τοῦ Στέφανου.

Ὁ Στέφανος μέ τό κήρυγμά του προκαλεῖ τήν ἐχθρότητα μερικῶν ἀπό τούς ἑλληνόφωνους ΙΟΥΔΑΙΟΥΣ καί βρίσκεται μπροστά στό Μεγάλο Συνέδριο γιά νά ἀνακριθεῖ ἀπό τόν ἀρχιερέα. Ἡ ἀπολογία τοῦ Στέφανου (Πράξεων 7,2-53) ἔχει μερικές φορές θεωρηθεῖ ἕνα μανιφέστο τῆς θεολογίας τῶν ἑλληνόφωνων. Ξαναλέει τήν ἱστορία τῆς σχέσης τοῦ Θεοῦ μέ τόν ἐκλεκτό Του λαό: τήν κλήση τοῦ Ἀβραάμ, τή διαμονή στήν Αἴγυπτο, τήν περιπλάνηση στήν ἔρημο μέ τό Μωϋσῆ, τήν ἐγκατάσταση καί τήν ἱδρυση τῆς βασιλείας. Δίνεται ἔμφαση στή ζωή τοῦ Ἰσραήλ στους ξένους τόπους, ὅπου λάτρευαν τόν Θεό στή Σκηνή τοῦ Μαρτυρίου, ἡ ὁποία εἶχε μέσα τήν Κιβωτό τῆς Διαθήκης. Ἀπό κεῖ προέρχεται τό κορύφωμα τῆς ὁμιλίας

τοῦ Στέφανου: «Ὁ Ὑψιστος, ὅμως, δέν κατοικεῖ σέ χειροποίητους ναούς» (Πράξεων 7,48). Ἰδιαίτερες ὁμοιότητες ἔχουν ἐπισημανθεῖ ἀνάμεσα στήν ὁμιλία τοῦ Στέφανου καί στή θεολογία τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Ἑβραίους.

Ἡ περιγραφή τοῦ μαρτυρίου τοῦ Στέφανου πρέπει νά εἰδωθεῖ σάν μία ἀκόμη διήγηση Πάθους, στήν ὁποία ὁ Στέφανος ἀκολουθεῖ τά βήματα τοῦ Κυρίου του. Ἡ σύλληψή του (Πράξεων 6,11-15) ἤδη ὑπαινίσσεται αὐτό: ὁ Στέφανος κατηγορεῖται γιά βλασφημία ἐνῶ ψευδομάρτυρες καταγγέλλουν ὅτι τόν ἄκουσαν νά ζητάει τήν καταστροφή τοῦ Ναοῦ. Καθώς τελειώνει ἡ ὁμιλία τοῦ Στέφανου καί τόν περιτριγυρίζουν αὐτοί πού θά τόν λιθοβολήσουν, ὁ Λουκᾶς μᾶς θυμίζει τή διήγησή του γιά τό θάνατο τοῦ Ἰησοῦ. Ὅπως ὁ Ἰησοῦς, ὁ Στέφανος προσεύχεται νά γίνει δεκτό τό πνεῦμα του (Πράξεων 7,59. Βλ. ἐπίσης Λουκᾶ 23,46). Καί ὅπως ὁ Ἰησοῦς ἔτσι καί ὁ Στέφανος προσεύχεται γιά τούς ἐκτελεστές του (Πράξεων 7,60. Βλέπε ἐπίσης 23,34). Ὁ λιθοβολισμός τοῦ Στέφανου ὀριοθετεῖ τή διακριτική εἴσοδο τοῦ Παύλου καί ἀπό τήν Ταρσό στή σκηνή τῶν Πράξεων. Ἐδῶ ἀποκαλεῖται μέ τό βενιαμινίτικο ὄνομα Σαούλ (Φιλιππησίους 3,5). Ὁ Σαούλ δέν συμμετέχει στόν λιθοβολισμό. Συνδέεται ὥστόσο ἔμμεσα μ' αὐτόν, ἐπειδή οἱ μάρτυρες κατηγορίας ἀπέθεταν τά ροῦχα τοῦ Στέφανου στά πόδια του καί ἀναφέρεται, ὅτι ἐπικροτοῦσε τήν

θανάτωση τοῦ Στεφάνου (Πράξεων 7,58, 8,1). Αυτό μᾶς προετοιμάζει γιά τό ρόλο του ὡς διώκτη τῆς ἐκκλησίας.

Ἀπό τήν Ἰουδαία στή Σαμάρεια.

Ἡ δεύτερη φάση ἐξάπλωσης τοῦ Εὐαγγελίου ἀρχίζει στό ὄγδοο κεφάλαιο, καθὼς ὁ διάκονος Φίλιππος κινεῖται πρός τό βορρά, στή Σαμάρεια. Ἡ διατύπωση «*στήν πόλη τῆς Σαμάρειας*» (Πράξεων 8,5) ἐννοεῖ ὅτι ὁ Φίλιππος ἐπισκέφθηκε τήν πόλη μ' αὐτό τό ὄνομα πού εἶχε μετονομαστεῖ σέ Σεβάστεια ἀπό τόν Ἡρώδη τό Μέγα πρός τιμή τοῦ αὐτοκράτορα Αὐγούστου. Μερικά ἀρχαῖα χειρόγραφα γράφουν «*σέ μία πόλη τῆς Σαμάρειας*», ἀναφέρονται ἐπομένως στό ἔδαφος πού κατέχουν οἱ Σαμαρεῖτες, μεταξύ τῆς Ἰουδαίας στό νότο καί τῆς Γαλιλαίας στό βορρά.

Οἱ Σαμαρεῖτες ἀπόγονοι τῶν βορείων φυλῶν, εἶχαν τή Σαμαρειτική Πεντάτευχο καί ἡ λατρεία τους ἐπικεντρωνόταν στό ὄρος Γεριζίμ. Δέν ὑπῆρχε συμπάθεια ἀνάμεσα σέ αὐτούς καί στούς ΙΟΥΔΑΙΟΥΣ, οἱ ὁποῖοι δέν τούς θεωροῦσαν γνήσιους Ἰσραηλίτες. Τό εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννη περιγράφει μία συνάντηση ἀνάμεσα στόν Ἰησοῦ καί μία γυναίκα ἀπό τή Σαμάρεια, πού καταλήγει στό νά ἐπιστρέψουν πολλοί Σαμαρεῖτες (Ἰωάννης 4). Οἱ Πράξεις, ὡστόσο, ἀναφέρουν μόνο τήν ἀποστολή στή Σαμάρεια τή μετά τό Πάσχα περίοδο. Ὁ Φίλιππος θά ὑπερβεῖ ἀκόμη περισσότερο τά ὅρια,

βαφτίζοντας ένα ευνούχο από την αύλή της αιθιοπίας βασίλισσας (Πράξεων 8,26-40). Αργότερα θα εγκατασταθεί μαζί με τις τέσσερις προφήτισσες κόρες του στήν παραθαλάσσια Καισάρεια (Πράξεων 21,8). Η μεταγενέστερη παράδοση την συνδέει με την Ίεράπολη στή Μικρά Ασία). Αλλά η αποστολή στή Σαμάρεια δέν είναι μία μεμονωμένη δραστηριότητα ενός ανεξάρτητου ευαγγελιστή. Οι Πράξεις δείχνουν ότι η διακονία τοῦ Φιλίππου επικυρώνεται από τούς ἐπιφανείς Ἀποστόλους τῆς Ἱερουσαλήμ Πέτρο καί Ἰωάννη. Μέσω τῶν Ἀποστόλων ἡ προσήλυτοι Σαμαρεῖτες δέχονται τό Ἅγιο Πνεῦμα, επικυρώνοντας ἔτσι τό προηγούμενο βάπτισμα τους ἀπό τό Φίλιππο. Ἡ δεύτερη φάση τῆς διάδοσης τοῦ Εὐαγγελίου ἔχει ὀλοκληρωθεῖ.

Μετά πατρικῶν εὐχῶν καί ἀγάπης

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

† Ὁ Καισαριανῆς, Βύρωνος & Ὑμηττοῦ Δανιήλ.

